

Repertoriul jurisprudenței

ORDONANȚA CURȚII (Camera a zecea)

14 septembrie 2016*

„Trimitere preliminară — Protecția consumatorilor — Directiva 93/13/CEE — Clauze abuzive — Articolul 1 alineatul (1) — Articolul 2 litera (b) — Calitatea de consumator — Transmiterea unei creanțe prin novația unor contracte de credit — Contract de garanție imobiliară încheiat de particulari care nu au niciun raport profesional cu noua societate comercială debitoare”

În cauza C-534/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Judecătoria Satu Mare, prin decizia din 30 septembrie 2015, primită de Curte la 12 octombrie 2015, în procedura

Pavel Dumitraș,

Mioara Dumitraș

împotriva

BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare

CURTEA (Camera a zecea),

compusă din domnul F. Biltgen, președinte de cameră, domnul A. Borg Barthet și doamna M. Berger (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru domnul și pentru doamna Dumitraș, de ei înșiși;
- pentru guvernul român, de R. Radu, de A. Wellman și de L. Lițu, în calitate de agenți;
- pentru guvernul ceh, de M. Smolek și de J. Vláčil, în calitate de agenți;
- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de F. Di Matteo, avvocato dello Stato;

* Limba de procedură: româna.

— pentru Comisia Europeană, de C. Gheorghiu și de D. Roussanov, în calitate de agenți,

având în vedere decizia, luată după ascultarea avocatului general, de a se pronunța prin ordonanță motivată, în conformitate cu articolul 99 din Regulamentul de procedură al Curții,

dă prezenta

Ordonanță

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 alineatul (1) și a articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unui litigiu între domnul Pavel Dumitraș și doamna Mioara Dumitraș, pe de o parte, și BRD Groupe Société Générale – Sucursala Județeană Satu Mare (denumită în continuare „BRD Groupe Société Générale”), pe de altă parte, în legătură cu trei contracte de credit și un contract de garanție imobiliară.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al zecelea considerent al Directivei 93/13 prevede:
„întrucât se poate obține o protecție mai eficace a consumatorului prin adoptarea unor norme de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive; întrucât aceste norme ar trebui să se aplice tuturor contractelor încheiate între vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»] și consumatori; întrucât, prin urmare, trebuie excluse din domeniul de aplicare al prezentei directive, *inter alia*, contractele de muncă, contractele privind drepturile de succesiune, contractele privind drepturi care intră sub incidența Codului familiei și contractele privind înființarea sau organizarea companiilor;”
- 4 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din directiva menționată:
„Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind clauzele abuzive în contractele încheiate între un vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] și un consumator.”
- 5 Articolul 2 din aceeași directivă definește noțiunile „consumator” și „vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»]” astfel:
„În sensul prezentei directive:
[...]
(b) «consumator» înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale;
(c) «vânzător sau furnizor» [a se citi «profesionist»] înseamnă orice persoană fizică sau juridică care, în cadrul contractelor reglementate de prezenta directivă, acționează în scopuri legate de activitatea sa profesională, publică sau privată.”

6 Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

Dreptul român

Legea nr. 193/2000

7 Directiva 93/13 a fost transpusă în ordinea juridică românească prin Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori din 10 noiembrie 2000, în versiunea republicată (*Monitorul Oficial al României*, Partea I, nr. 305 din 18 aprilie 2008).

8 Conform articolului 1 alineatele (1)-(3) din Legea nr. 193/2000:

„(1) Orice contract încheiat între comercianți și consumatori pentru vânzarea de bunuri sau prestarea de servicii va cuprinde clauze contractuale clare, fără echivoc, pentru înțelegerea cărora nu sunt necesare cunoștințe de specialitate.

(2) În caz de dubiu asupra interpretării unor clauze contractuale, acestea vor fi interpretate în favoarea consumatorului.

(3) Se interzice comercianților stipularea de clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.”

9 Articolul 2 alineatele (1) și (2) din Legea nr. 193/2000 definește noțiunile „consumator” și „comerciant” astfel:

„(1) Prin consumator se înțelege orice persoană fizică sau grup de persoane fizice constituite în asociații, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau de producție, artisanale ori liberale.

(2) Prin comerciant se înțelege orice persoană fizică sau juridică autorizată, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în cadrul activității sale comerciale, industriale sau de producție, artisanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop în numele sau pe seama acesteia.”

Codul civil

10 Articolul 1128 din Codul civil prevede:

„Novațiunea se operează în trei feluri:

1. când debitorul contractează în privința creditorului său o datorie nouă ce se substituie celei vechi care este stinsă;
2. când un nou debitor este substituit celui vechi, care este descărcat de creditor;
3. când, prin efectul unui nou angajament, un nou creditor este substituit celui vechi, către care debitorul este descărcat.”

11 Potrivit articolului 1132 din Codul civil:

„Delegația prin care un debitor dă creditorului un alt debitor ce se obligă către dânsul nu operează novațiunea dacă creditorul n-a declarat expres că descarcă pe debitorul ce a făcut delegația.”

12 Articolul 1135 din Codul civil prevede:

„Când novațiunea se operează prin substituirea unui nou debitor, privilegiile și ipotecile primitive ale creanței nu pot trece asupra bunurilor noului debitor.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

13 În perioada 2005-2008, BRD Groupe Société Générale, în calitate de împrumutător, și SC Lanca SRL, în calitate de împrumutat, au încheiat trei contracte de împrumut.

14 Pentru garantarea obligațiilor născute din aceste contracte, domnul Dumitraș, administrator și asociat unic al Lanca, și doamna Dumitraș au încheiat un act de garanție ipotecară în favoarea BRD Groupe Société Générale.

15 La data de 30 iulie 2009, BRD Groupe Société Générale, în calitate de împrumutător, și SC Lanca Construcții SRL, în calitate de împrumutat, precum și Lanca, în calitate de codebitor, au încheiat trei contracte de credit, cu numerele 54/30.07.2009, 55/30.07.2009 și 56/30.07.2009, având ca obiect refinanțarea și reeșalonarea celor trei contracte de împrumut încheiate anterior între BRD Groupe Société Générale și Lanca.

16 La aceeași dată, prin actul notarial autentificat sub numărul 1017 și intitulat „Contract de vânzare prin novație subiectivă-delegație perfectă”, Lanca, societate delegantă, a fost substituită de Lanca Construcții, societate delegată, ca debitoare a obligațiilor acesteia rezultate din contractele de credit încheiate inițial cu BRD Groupe Société Générale, față de BRD Groupe Société Générale menționată, cu acordul acesteia din urmă, dat în calitate de societate delegată.

17 Din decizia de trimitere reiese de asemenea, în primul rând, că nici domnul Dumitraș, nici doamna Dumitraș nu au calitatea de administratori ai Lanca Construcții, în al doilea rând, că s-au angajat să garanteze, în calitate de garanți ipotecari, obligația acesteia din urmă ca urmare a novației, în al treilea rând, că au semnat în acest scop în nume propriu, în calitate de garanți ipotecari, cele trei contracte de credit din 30 iulie 2009 și, în al patrulea rând, că Lanca nu a rămas cu nicio obligație față de BRD Groupe Société Générale în temeiul contractelor de credit încheiate inițial.

18 La 6 decembrie 2013, domnul și doamna Dumitraș au sesizat instanța de trimitere cu o acțiune împotriva BRD Groupe Société Générale pentru a se constata nulitatea absolută a anumitor clauze din contractele de credit încheiate la 30 iulie 2009, care prevăd perceperea unor comisioane, pentru motivul că aceste clauze sunt abuzive.

19 În timpul procedurii din litigiul principal, BRD Groupe Société Générale a invocat printre altele un fine de neprimire întemeiat pe faptul că, întrucât domnul și doamna Dumitraș nu au acționat în scopuri care se află în afara activității lor comerciale, aceștia nu se puteau prevala de calitatea de consumatori în sensul articolului 2 din Legea nr. 193/2000.

20 În aceste condiții, Judecătoria Satu Mare a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13, în privința definirii noțiunii de «consumator», trebuie interpretat în sensul că include sau, dimpotrivă, în sensul că exclude din această definiție persoanele fizice ce au semnat în calitate de garant-fideiutor acte adiționale și contracte accesorii (contracte de fideiuziune, de garanție imobiliară) contractului de credit încheiat de o societate comercială în vederea desfășurării activității sale, în condițiile în care aceste persoane fizice nu au nicio legătură cu activitatea societății comerciale și au acționat în scopuri care se află în afara activității lor profesionale, cu mențiunea că reclamantii în prealabil au fost persoane fizice garante ale unui contract de împrumut încheiat cu pârâta creditoare alături de principala debitoare persoană juridică, al cărei administrator era reclamantul, dar ulterior acel contract a suferit o modificare, iar vechea debitoare în care reclamantul era administrator a novat creanța către o altă persoană juridică cu acordul pârâtei creditoare – în care nici reclamantul și nici reclamanta nu au calitate de administratori, dar au semnat pentru noua debitoare persoană juridică în calitatea de fideiutori obligația novată către această nouă debitoare?
- 2) Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că intră sub incidența acestei directive numai contractele încheiate între comercianți și consumatori având ca obiect vânzarea de bunuri sau furnizarea de servicii sau intră sub incidența acesteia și contractele accesorii (contract de garanție, de fideiuziune) unui contract de credit al cărui beneficiar este o societate comercială, încheiate de persoane fizice ce nu au nicio legătură cu activitatea societății comerciale și care au acționat în scopuri care se află în afara activității lor profesionale, cu mențiunea că reclamantii în prealabil au fost persoane fizice garante ale unui contract de împrumut încheiat cu pârâta creditoare alături de principala debitoare persoană juridică, al cărei administrator era reclamantul, dar ulterior acel contract a suferit o modificare, iar vechea debitoare în care reclamantul era administrator a novat creanța către o altă persoană juridică cu acordul pârâtei creditoare – în care nici reclamantul și nici reclamanta nu au calitate de administratori, dar au semnat pentru noua debitoare persoană juridică în calitatea de fideiutori obligația novată către această nouă debitoare?”

Cu privire la întrebările preliminare

- 21 În temeiul articolului 99 din Regulamentul de procedură, atunci când răspunsul la o întrebare formulată cu titlu preliminar poate fi în mod clar dedus din jurisprudență, Curtea, la propunerea judecătorului raportor și după ascultarea avocatului general, poate oricând să decidă să se pronunțe prin ordonanță motivată.
- 22 Este necesar să se facă aplicarea acestei dispoziții în cadrul prezentei trimiteri preliminare.
- 23 Prin intermediul întrebărilor formulate, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 1 alineatul (1) și articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că această directivă se poate aplica unui contract de garanție imobiliară încheiat între persoane fizice și o instituție de credit, precum BRD Groupe Société Générale, în vederea garantării obligațiilor pe care o societate comercială, în speță Lanca Construcții, le-a contractat față de această instituție în cadrul unui contract de credit, în cazul în care aceste persoane fizice nu au niciun raport de natură profesională cu societatea menționată, însă erau garantele ipotecare a trei contracte de împrumut încheiate anterior între respectiva instituție de credit și o altă societate comercială, în speță Lanca, iar una dintre ele era administratorul și asociatul unic al acestei din urmă societăți, care, prin novație, a transmis obligațiile sale noii societăți comerciale debitoare, Lanca Construcții.

- 24 De la bun început, este necesar să se sublinieze că răspunsul la aceste întrebări poate fi dedus clar din jurisprudența Curții, în special din Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău (C-74/15, EU:C:2015:772).
- 25 În această privință, trebuie amintit că Directiva 93/13 se aplică, astfel cum reiese din articolul 1 alineatul (1) și din articolul 3 alineatul (1) din aceasta, clauzelor „contractelor încheiate între un vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] și un consumator” care nu s-au „negociat individual” (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 20 și jurisprudența citată).
- 26 După cum se arată în al zecelea considerent al Directivei 93/13, normele de drept uniforme în ceea ce privește clauzele abuzive trebuie să se aplice „tuturor contractelor” încheiate între profesioniști și consumatori, astfel cum sunt definiți aceștia la articolul 2 literele (b) și (c) din directiva menționată (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 21 și jurisprudența citată).
- 27 Obiectul contractului este, așadar, sub rezerva excepțiilor enumerate în al zecelea considerent al Directivei 93/13, lipsit de relevanță pentru definirea domeniului de aplicare al acestei directive (a se vedea Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 22 și jurisprudența citată).
- 28 Prin urmare, Directiva 93/13 definește contractele cărora li se aplică prin referire la calitatea contractanților, după cum aceștia acționează sau nu acționează în scopuri legate de activitatea lor profesională (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 23 și jurisprudența citată).
- 29 Acest criteriu corespunde ideii pe care se bazează sistemul de protecție pus în aplicare prin directiva menționată, și anume aceea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl conduce să adere la condițiile redactate în prealabil de profesionist, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 24 și jurisprudența citată).
- 30 Această protecție este deosebit de importantă în cazul unui contract de garanție sau de fidejusiune încheiat între o instituție bancară și un consumator. Astfel, un asemenea contract se întemeiază pe un angajament personal al garantului sau al fideiusorului de a plăti datoria contractată de un terț. Acest angajament determină pentru cel care îl consimte obligații împovărătoare care au ca efect grevarea propriului patrimoniu cu un risc financiar adesea dificil de măsurat (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 25).
- 31 În ceea ce privește aspectul dacă o persoană fizică ce se angajează să garanteze obligațiile pe care o societate comercială le-a contractat față de o instituție bancară în temeiul unui contract de credit poate fi considerată ca fiind un „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, trebuie subliniat că, deși poate fi descris, în ceea ce privește obiectul său, ca fiind un contract accesoriu în raport cu contractul principal din care a izvorât datoria pe care o garantează (a se vedea în acest sens Hotărârea din 17 martie 1998, Dietzinger, C-45/96, EU:C:1998:111, punctul 18), un astfel de contract de garanție sau de fidejusiune se prezintă, din punctul de vedere al părților contractante, ca un contract distinct, din moment ce este încheiat între alte persoane decât părțile la contractul principal. Prin urmare, părțile la contractul de garanție sau de fidejusiune sunt cele în raport cu care trebuie apreciată calitatea în care au acționat (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 26).

- 32 În această privință, trebuie amintit că noțiunea „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13, are un caracter obiectiv. Ea trebuie stabilită având în vedere un criteriu funcțional, care constă în a aprecia dacă raportul contractual în cauză se înscrie în cadrul unor activități străine de exercitarea unei profesii (a se vedea Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 33 Revine instanței naționale sesizate cu un litigiu având ca obiect un contract care poate intra în domeniul de aplicare al acestei directive obligația de a verifica, ținând seama de toate împrejurările speței și de ansamblul elementelor de probă, dacă contractantul în cauză poate fi calificat drept „consumator” în sensul directivei menționate (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 28 și jurisprudența citată).
- 34 În cazul unei persoane fizice care a garantat executarea obligațiilor unei societăți comerciale, revine astfel instanței naționale obligația de a stabili dacă această persoană a acționat în cadrul activității sale profesionale sau în virtutea unor raporturi funcționale pe care le are cu respectiva societate, cum ar fi administrarea acesteia sau o participație la capitalul său social care nu este neglijabilă, sau dacă a acționat în scopuri personale (Ordonanța din 19 noiembrie 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, punctul 29).
- 35 În speță, din înscrisurile dosarului de care dispune Curtea reiese că, la încheierea celor trei contracte de împrumut în perioada 2005-2008 între, pe de o parte, BRD Groupe Société Générale, în calitate de împrumutător, și pe de altă parte, Lanca, în calitate de împrumutat, domnul Dumitraș, care a acționat în calitate de garant ipotecar al acestor contracte, era administratorul și asociatul unic al acestei din urmă societăți comerciale.
- 36 Prin urmare, sub rezerva verificărilor care trebuie efectuate de instanța de trimitere, rezultă că, la încheierea acestor contracte, domnul Dumitraș a acționat în virtutea unor raporturi funcționale pe care le avea cu Lanca și nu poate fi astfel calificat, în această privință, ca fiind „consumator” în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13.
- 37 Din înscrisurile dosarului reiese de asemenea că, la 30 iulie 2009, pe de o parte, Lanca Construcții a încheiat cu BRD Groupe Société Générale trei contracte de credit privind refinanțarea și reeșalonarea celor trei contracte de împrumut semnate de Lanca în perioada cuprinsă între anul 2005 și anul 2008. Pe de altă parte, prin novație, Lanca Construcții s-a substituit Lanca în calitate de debitoare a obligațiilor contractate de aceasta din urmă față de BRD Groupe Société Générale. Prin efectul acestei novații, Lanca nu a rămas cu nicio obligație față de BRD Groupe Société Générale în temeiul împrumuturilor acordate inițial.
- 38 În plus, este cert că nici domnul Dumitraș, nici doamna Dumitraș nu aveau calitatea de administratori ai Lanca Construcții și că s-au angajat să garanteze obligația acesteia din urmă ca urmare a novației în calitate de garanți ipotecari. Din decizia de trimitere nu reiese nici că reclamantii din litigiul principal dețineau o participație care nu era neglijabilă la capitalul social al societății menționate.
- 39 Prin urmare, sub rezerva verificărilor a căror efectuare revine instanței de trimitere, rezultă că, la încheierea contractelor de credit și de garanție imobiliară din 30 iulie 2009, domnul și doamna Dumitraș nu au acționat în virtutea unor raporturi funcționale pe care le-ar fi avut cu Lanca Construcții. Revine de asemenea instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă domnul și doamna Dumitraș, în calitate de garanți ipotecari ai acestei societăți, au acționat în scopuri care intră în cadrul activității lor profesionale și, în caz contrar, să deducă toate consecințele utile pentru calificarea lor eventuală drept „consumator”, în sensul articolului 2 litera (b) din Directiva 93/13. Această situație s-ar regăsi printre altele în cazul în care domnul Dumitraș, constituindu-se garant ipotecar, ar fi acționat în virtutea raporturilor sale funcționale cu Lanca, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

- 40 În aceste condiții, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că articolul 1 alineatul (1) și articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că această directivă se aplică unui contract de garanție imobiliară încheiat între persoane fizice și o instituție de credit în vederea garantării obligațiilor pe care o societate comercială le-a contractat față de instituția respectivă în temeiul unui contract de credit în cazul în care aceste persoane fizice au acționat în scopuri care nu intră în cadrul activității lor profesionale și nu au un raport de natură funcțională cu societatea menționată, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 41 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a zecea) declară:

Articolul 1 alineatul (1) și articolul 2 litera (b) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că această directivă se aplică unui contract de garanție imobiliară încheiat între persoane fizice și o instituție de credit în vederea garantării obligațiilor pe care o societate comercială le-a contractat față de instituția respectivă în temeiul unui contract de credit în cazul în care aceste persoane fizice au acționat în scopuri care nu intră în cadrul activității lor profesionale și nu au un raport de natură funcțională cu societatea menționată, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

Semnături